

SÜSINIK JA KLIIMAÕIGLUS

Tunnikava 14–17-aastastele õpilastele

Peaaegu 17 inimesel Elevandiluurannikult on sama süsinikujalajälg kui ühel inimesel Eestist. Aita selle tunniga õpilastel paremini mõista süsinikuheitega seotud üleilmset ebavõrdsust. Tund on mõeldud eelkõige 7.–9. klasside ja gümnaasiumiõpilastele, kuid seda saab kohandada ka 4.–6. klassidele.

ÕPIEESMÄRGID

- Õpilased oskavad selgitada mõiste „süsinikujalajälg“ tähendust.
- Õpilased oskavad tuua näiteid üksikisikute, organisatsioonide ja riikide tegevusest, mis suurendavad süsinikujalajälge.
- Õpilased mõistavad, et põllumehed ja töölised on kliimakriisi kõige vähem panustanud, kuid elavad selle kõige hullemate tagajärgedega.

VAJALIKUD VAHENDID

- „Õiglane tulevik“, 1. osa – [„Kliimakriis on ebaõiglane!“](#)
- Vastav PowerPoint

SISSEJUHATAV TEGEVUS Arutlegem süsiniku üle

Kaheosaline sissejuhatus aitab õpilastel mõtiskleda selle üle, mida tähendab mõiste „süsinikujalajälg“.

1. OSA

- Selgita õpilastele, et selle tunni jooksul saavad nad teada, mis on süsinikujalajälg, ja selgitatakse süsinikuheitega seotud üleilmset ebavõrdsust.
- Alusta tundi sellega, et näitad klippi „Õiglane tulevik“, 1. osa – „Kliimakriis on ebaõiglane!“. Palu õpilastel vaatamise ajal üles kirjutada, mida nad süsinikujalajälje kohta teada saavad.
- Kuva 3. slaid tahvlile. Pärast 1. osa vaatamist küsi õpilastelt: „Mida te teate süsinikujalajälje kohta?“ Mõelge, kõrvutage, jagage. Kirjuta vastused 3. slaidil oleva jalajälje ümber. Koostage koos klassiga süsinikujalajälje definitsioon. Too esile, et süsinikujalajälg on üksikisiku, organisatsiooni või riigi tegevuste tagajärjel atmosfääri paisatud süsinikdioksiidi kogus. **Üleilmselt kasvav süsinikuheide on viinud kliimakriisi tekkeni.**

2. OSA

Kuva 4. slaidi. Pärast süsinikujalajälje definitsiooni tuletamist palu õpilastel mõelda, millised tegevused võivad suurendada Eesti süsinikujalajälge. Jaga klass kolme rühma järgneval viisil:

1. esimene rühm peab mõtlema üksikisikute tegevustele;
2. teine rühm peab mõtlema ettevõtete tegevusele;
3. kolmas rühm peab mõtlema riikide või valitsuste tegevusele.

Palu õpilastel tulemusi klassiga jagada.

PÕHITEGEVUS **Kliimakriisi** **keskmes olev** **ebavõrdsus**

See osa õppetükist annab võimaluse õpilastel süveneda süsinikuheitega seotud üleilmse ebavõrdsuse küsimusse, kasutades erinevaid visuaalseid vahendeid arutelu käivitamiseks. Jaga õpilastega järgnevat informatsiooni vastava PowerPointi abil.

5. slaid	Üleilmne süsinikuheide on ebavõrdselt jaotunud. Filmist saime teda, et 17-l Elevandiluuranniku inimesele on sama süsinikujalajalg, kui ühel inimesel Inglismaal (ja ka Eestis). <i>Nimeta tegevusi, mida õpilased sissejuhatava tegevuse käigus arutasid.</i>
6. slaid	Need diagrammid kujutavad ülemaailmset süsinikuheidet. <i>Kes vastutab enamiku süsinikheidete eest maailmas?</i> <i>Kes tekitab neid kõige vähem?</i>
7. slaid	Diagramm kujutab, kui palju on erinevad riigid alates tööstusrevolutsioonist tekitanud süsinikheitmeid. Mida suurem kast, seda suurem süsinikujalajalg. <i>Millised riigid on kõige rohkem kliimakriisi tekitamisele kaasa aidanud?</i> <i>Millised riigid on seda kõige vähem teinud?</i> Siin on kujutatud, et Aafrika manner panustab kõigest 3% üleilmsesse süsinikuheitesse. Sellele vaatamata on Aafrika kliimamuutuste suhtes kõige haavatavam. See ongi üks keskseid väljakutseid, millega kliimaõigluse teema tegeleb. <i>Mida te sellest arvate?</i>
8. slaid valikuline tegevus klassis	Jõukamad riigid on kõige rohkem panustanud kliimakriisi tekkesse, sest vastutavad kõige suurema koguse süsinikuheite eest. Kirjuta veenev kiri või loo esitlus, et paluda jõuka riigi juhtidel süsinikuheidet vähendada.

Olulisemad soovitused veenva kirja või esitluse jaoks:

- pane kirjale või esitlusele mõjus pealkiri;
- mõtle kuulajatele/lugejatele, kelle jaoks sa seda koostad;
- veendu, et põhjendad oma arvamust;
- lisa fakte ja arve oma argumentide toetuseks;
- kirjuta kokkuvõtte, mis nimetab ära su peamised mõtted.

ARUTELU

Anna õpilastele võimalus oma veenvat kirjatükki või esitlust ülejäänud klassiga jagada. Kui õpilased on adresseerinud oma loomingu riigijuhtidele, mõelge sellele, kuidas kas mõne ministri või parlamendisaadikuga päriselt ühendust võtta oma mure väljendamiseks.

LISA Toidutootmist ümbritsevate müütide ümberlükkamine

Süsinikuga seotud teemad on **keerulised**. Selle tunni jooksul on su õpilased teada saanud, et rikkad riigid on kõige rohkem süüdi kliimakriisi tekkes, sest vastutavad lõviosa süsinikuheite tekke eest. Lisaks on nad teada saanud, et ka meie teod võivad panustada süsinikuheite kasvamisse.

Oled võib-olla kuulnud algatusest, mis kutsuvad tarbima kohalikku toitu – see on üks lahendustest süsinikujalajälje vähendamiseks. Võib-olla oled kuulnud ka **toidu läbitavast vahemaast (ingl *food miles*)**, mis näitab, kui kaugelt on toiduaine toodud ja seega kui palju süsinikku on selle transpordi käigus tekitatud. Oota üks hetk... **Kõik Fairtrade'i tooted on pärit teistest riikidest**, nii et kas see tähendab, et Fairtrade'i tooted on keskkonnale kahjulikumad?

Lühike vastus on: „Ei.“ Tegu on keerulisema nähtusega, kui lihtsalt toiduaine kahjuliku mõju taandamisega selle läbitavale vahemaale. Tutvu järgmistel slaididel müüte ümberlükkavate faktidega ja kasuta neid arutelu algatamiseks klassis...

10. slaid	Transport panustab heidetesse võrdlemisi vähe. Toiduainete puhul see umbes 20 protsenti ¹ .
11. slaid	Fairtrade'i lilled Keeniast on väiksema süsinikujalajäljega kui Hollandis kasvatatud roosid. Hollandis kasutusel olevad kasvuhooned on suure süsinikujalajäljega gaasi tõttu, mida kütteks kasutatakse, ja kunstliku valguse tõttu. Aafrika kliima on lillede kasvatamiseks ideaalne.
12. slaid	Loomsed toiduained on tavaliselt suurema süsinikujalajäljega kui taimsed toiduained.
13. slaid	Kas teadsid, et Fairtrade'i toodete valimisega toetad bioloogilist mitmekesisust, keskkonnasõbralikku põllumajandust ja aidad põllumeestel kohaneda kliimamuutuste tagajärgedega?

¹ https://environment.ec.europa.eu/news/field-fork-global-food-miles-generate-nearly-20-all-co2-emissions-food-2023-01-25_en

Nagu näed, **on süsinik tõepoolest keeruline nähtus!** Toidu ja süsinikuheite teemadel puuduvad tihti ühesed lihtsad vastus.

Fairtrade'i eesmärk on luua toidusüsteem, mis on keskkonnasõbralik ja õiglane. See tähendab, et kõik mõtlevad hoolikalt selle üle, kust toit pärit on ja teevad eetilisi valikuid. Tooteid valides mõtle järgnevale:

- Kas toode toodeti viisil, mis oli **õiglane** ja hooliv sellega seotud inimeste suhtes?
- Kas toode toodeti viisil, mis oli **õiglane** ja hooliv keskkonna suhtes?
- Kas toode toodeti viisil, mis oli **õiglane** ja hooliv meie planeedi suhtes?

